

Goed Boeren

INPSIRATIE VOOR EEN ANDER LANDBOUWBELEID

Agro-ecologische boer.inn.en als bondgenoot van de samenleving

WAT IS AGRO-ECOLOGIE?

Agro-ecologie betekent dat we voedsel produceren, verwerken en consumeren op een manier die écht duurzaam is. Agro-ecologische boeren werken samen met de natuur om het voedsel te produceren. Ze sluiten de kringloop zo dicht mogelijk bij het bedrijf en bieden hun producten aan op de lokale markt waar consumenten er een eerlijke prijs voor betalen.

Agro-ecologie respecteert de rechten, de kennis en de noden van de mensen die het voedsel produceren en consumeren. Het zet boerenkennis in om te komen tot een veerkrachtige landbouw die past bij de regio.

Agro-ecologie is geen set van criteria of lastenboek zoals je bijvoorbeeld bij biologische landbouw hebt. Een lastenboek scheidt immers duidelijkheid over wie “erbij hoort” en wie niet. Agro-ecologie is veeleer een streefdoel en gaat uit van een reeks ecologische en sociale principes die de veerkracht en duurzaamheid van voedselsystemen verbeteren.

Coverfoto: Teja De Prins ©

Video: gillsteens.be

Portretten:

Bram Steeno (’t Fruitratje) geschreven door Luc Vankrunkelsven (Wervel), foto Johan Van Oekelen voor Landgenoten ©

Rosette Hendrix (Veldkleur) geschreven door Arthur Follebout (Wervel), foto van Veldkleur

Familie Van Haesendonck (Van Haesendonck) geschreven door Wim Moyaert en Kristel Cuvelier (Fian), foto van Van Haesendonck

Familie Martens (hoeveslagerij Mattes) geschreven door Luc Vankrunkelsven (Wervel), foto van Quentin Maillet ©

Sigrid Van der Auwera (CSA De Klepper) geschreven door Arthur Follebout (Wervel vzw), foto van Quentin Maillet ©

Diederik Claerebout (De Woudezel) geschreven door Karolien Burvenich (Wervel), foto van Teja De Prins ©

Klaas Devreese (Capaishoeve) geschreven door Wim Moyaert en Kristel Cuvelier (FIAN), foto van Teja De Prins ©

Redactie: Sabrina Proserpio (Voedsel Anders/Bioforum) Arthur Follebout (Wervel)

Lay-out: Arthur Follebout (Wervel)

Voedsel Anders vzw krijgt als opstartende thematische milieuvereniging middelen van Departement Omgeving.

Wervel vzw krijgt als socio-culturele beweging ondersteuning van Departement Cultuur.

Agro-Ecologie

naar een Landbouw met Toekomst

Het nieuwe Europese landbouwbeleid (GLB) geeft de Europese lidstaten meer vrijheid om in haar strategische plannen eigen klemtonen te leggen.

Voedsel Anders en Boerenforum vragen dat de minister bij de vertaling van het Europees landbouwbeleid naar het Vlaamse niveau de juiste financiële prikkels geeft aan familiale en/of startende boeren en boerinnen die hun schouders willen zetten onder een landbouwpraktijk gebaseerd op agro-ecologische principes.

Deze boeren zijn onze bondgenoten bij de aanpak van diverse maatschappelijke uitdagingen zoals de klimaatverandering, het biodiversiteitsverlies, het creëren van landschappelijk waardevolle gebieden, enz.

Agro-ecologische praktijken houden rekening met ecologische grenzen: ze zetten de natuur in als bondgenoot, zorgen voor gezonde en veerkrachtige bodems die koolstof opslaan en dragen bij tot het herstel van biodiversiteit.

Tegelijkertijd staat de band tussen de boer en de consument centraal en wordt gezocht naar een eerlijke verloning voor de arbeid van de boer en zijn landwerkers (seizoensarbeiders).

Boerenforum en Voedsel Anders maakten ook een video met Vlaamse agro-ecologische boeren. Bekijk het via voedsel-anders.be/geef-agro-ecologische-boeren-de-steun-die-ze-verdieneren

BOMGAARDEN VOOR VELE GENERATIES

*Bram Steeno
't Fruitratje in Bierbeek*

Bram heeft een hoogstamboomgaard in Bierbeek, met enkele bomen van wel 80 jaar. Vandaag versterkt Bram het kleinschalig boerenlandschap. Zo zorgt hij voor meer biodiversiteit en maakt hij de connectie met de natuur. Dat vraagt een serieus engagement dat ook het landbouwbeleid zou moeten hebben.

Bram Steeno heeft op de biologische hoogstamfruitboomgaarden van 't Fruitratje veteranen staan: knoerten van bomen die jaarlijks tot wel 800 kg appels kunnen geven. Sommigen zijn net na de Tweede Wereldoorlog geplant door de grootvader van Bram. Met hun grote productie zijn het erg rendabele bomen, maar ze zorgen ook voor een mooi en biodivers landschap.

Hoogstamfruitboomgaarden zijn er voor vele volgende generaties. "Appelrassen zoals de Court-Pendu Rosat en Reinette de France behoren tot mijn favorieten" vertelt Bram. "Ze hebben een complexe smaak die je nog maar weinig in de supermarkt terugvindt. Met het hoogstamfruit strijden we immers ook een beetje tegen de smaakverlaking van de dominante landbouwrasen."

Het merendeel van Bram's fruit wordt verwerkt tot sap en stroop: appels; pruimen, kersen, krieken, walnoten, kweeperen en ook wat perziken en abrikozen. Maar er is ook walnotenolie en vers fruit is te verkrijgen. Je kan de producten terug vinden via verscheidene Voedselteams, hoeve winkels, kleinschalige coöperatieve of duurzame buurtwinkels of rechtstreeks bij Bram zelf.

BEHOUD VAN HET BOERENLANDSCHAP

Zijn passie voor bomen, een mooi landschap en de bredere biodiversiteit komen samen in de keuze voor biologische hoogstamboomgaarden. Bram levert een werkelijke bijdrage aan het behoud en herstel van het kleinschalig boerenlandschap. Hij heeft afgelopen jaren meer dan een kilometer aan hagen aangeplant en 3 poelen gegraven. Dat zorgt voor meer biodiversiteit, meer variatie in gewassen en een rijk insectenleven helpt ook bij de natuurlijke bestrijding van ziektes en plagen. Maar dit landschapswerk vraagt wel een groot engagement met veel vrijwillige werkuren en een hoop papierwerk.

Een nieuw landbouwbeleid zou volgens Bram meer aandacht moeten besteden aan boeren die het anders willen doen dan de mantra van groter en sneller voorschrijft. Door samen te werken met collega's en consumenten, door voedsel te produceren voor de eigen regio op een ecologische wijze geven we opnieuw ruimte voor het leven, in de bodem, op het land en in de lucht.

Het landbouwbeleid van de laatste 50 jaar lijkt de landbouw van al zijn relaties te willen ontdoen: tussen eter en teler, landbouw en natuur. Toch spreekt de aarde ons hierover aan. Tijd voor een ander antwoord. Hoe kunnen we samenleven met alles onder, op en boven de grond?

Bram Steeno:
bondgenoot van de
biodiversiteit

Een nieuw landbouwbeleid moet meer aandacht besteden aan boeren die het anders willen doen dan de mantra van groter en sneller voorschrijft.

BLOEMENTELER ROSETTE WAAKT OVER EEN GEZONDE OMGEVING

*Rosette Hendrix
Veldkleur in Rummen*

Rosette Hendrix teelt biologische bloemen op het ritme van de seizoenen bij Veldkleur in Rummen. Naast de teelt op haar eigen bedrijf opent ze in april 2021 ook een bloemenveld op de site van het ziekenhuis Oost-Limburg (ZOL) in Genk. Zo is Rosette een bondgenote voor een gezonde samenleving.

Patiënten zullen er in een bloemenlandschap opnieuw leren stappen en jongeren van een psychiatrische afdeling zullen er rust vinden. De weide die Rosette zal beheren geeft letterlijk kleur en geur aan het leven van mensen in een moeilijke periode. Rosette is zichtbaar blij dat ze hier aan kan bijdragen: "Partners zoals het ziekenhuis, een lokale hogeschool en het Agentschap voor Natuur en Bos zien in dat een natuurlijke omgeving echt kan bijdragen aan het welzijn en het genezingsproces van patiënten of dat het rust kan bieden aan hun studenten." Dit toont dat het beleid kan kiezen om de kokervisie te verlaten en samenwerkingen te faciliteren tussen landbouw, zorg en natuur. Boeren zijn hierbij een geschikte partner.

HARMONISCH SAMENSPEL

Rosette waakt over het welzijn van de bloemen op haar bedrijf Veldkleur. "Ik begeleid m'n planten, bescherm hen tegen

de kou en haal het onkruid weg. Ik zorg voor de optimale omstandigheden om te groeien, maar het liefst laat ik de natuur zijn eigen gang gaan. Samen met Bernd, met wie ik een veld deel, werken we ook aan een betere bodem." Ze gebruiken hiervoor een mengeling van dierlijke mest en verrijken hun compost met groene en bruine materialen.

Bernd teelt voornamelijk groenten met zijn CSA-bedrijf Bio bij Bernd. Het harmonisch samenspel tussen bloemen en groenten maakt hun land heel divers. "We dagen elkaar uit om het beste van onszelf te geven. We delen machines en kennis en gaan samen voor het biodynamische keurlabel. Maar we hebben ook elk onze eigen projecten zoals bijvoorbeeld mijn samenwerking met het ziekenhuis."

DROGE ZOMERS

De toegang tot grond blijkt ook voor Rosette een struikelblok zijn. Er is concurrentie op de open ruimte: paardeneigenaars en natuurverenigingen hebben meer middelen dan individuele boeren. Rosette mist erkenning van het beleid. "Er moet toch voldoende ruimte zijn in Vlaanderen voor de landbouw om voedsel en bloemen te telen op een duurzame manier?" Misschien kan de overheid vastleggen hoeveel grond agrarisch moet blijven?

Ook de droge zomers bezorgen de bloemeteelster slapeloze nachten. "De gemeente wil in de straat een nieuwe riolering leggen met extra bemaling, maar zal dat betekenen dat er nog minder grondwater zou zijn voor ons? Daarom bekijken we nu met de gemeente of onze toekomstige waterbassin gekoppeld kan worden aan de bemaling. Probleemoplossend samenwerken tussen overheid en boeren vindt Rosette belangrijker dan extra subsidies. Het beleid moet op een holistische manier beginnen kijken concludeert de boerin.

Rosette Hendrix:
bondgenote van een
gezonde samenleving

Ik begeleid m'n planten, bescherm hen tegen de kou en haal het onkruid weg. Ik zorg voor de optimale omstandigheden om te groeien, maar het liefst laat ik de natuur zijn eigen gang gaan.

LOKAAL VOEDSEL MET EEN GOED VERHAAL

de familie Van Haesendonck in Zemst

Van Haesendonck in Zemst is een echt familiebedrijf: vier broers en hun zus werken er samen op de boerderij. Hun hoewinkel biedt een oplossing voor het opnieuw verbinden van burgers en boeren. Als kleinschalige boeren voelen ze zich niet echt ondersteund door het beleid. "Subsidies gaan vooral naar de grote industriële bedrijven, niet naar de producenten van kwalitatief voedsel of naar écht respect voor de natuur."

Bij Van Haesendonck in Zemst kun je terecht voor authentiek Brabants grondwitloof. Die seizoensteelt vult de familie aan met aardbeien, uien, vlees en aardappelen. In hun hoewinkel kun je daarnaast ook andere groenten en fruit uit de streek kopen. Het is een echt familiebedrijf, gerund door vier broers, Wim, Koen, Benny en Johan, en hun zus Lieve, nog bijgestaan door hun moeder. "Zo'n familiaal bedrijf wordt gemaakt," vertelt Koen. "Mensen komen met hun kinderen en willen graag de koeien zien. Ze willen bewust omgaan met wat ze eten en dat meegeven aan hun kinderen."

In de aardappelloods ruikt het naar munt. "Sinds het verbod op de kiemremmer chloorprofam (CIPC), proberen we het scheuten met muntolie tegen te gaan,"

legt Koen uit. "Maar CIPC is niet verboden in de VS en die bewerkte Amerikaanse aardappelen worden nog steeds ingevoerd."

Aan ons mag je vragen om duurzaam te zijn, maar geef ons dan een goede prijs en hou rommel buiten de grenzen.

We sluiten zoveel mogelijk onze kringlopen. De overschotten van het witloof dienen als voedsel voor onze koeien en de natste stukken van ons bedrijf doen dienst als grasland. Economen mogen wijzen op de macht van het getal, maar de natuur heeft nu eenmaal haar grenzen. En het is niet omdat je steeds meer koeien hebt, dat je rendement steeds verhoogt. Dit kleinschalige model is het enige dat werkt voor ons."

Koen betreurt het dat niet meer mensen volgens de seizoenen eten. "Door de keuzes die je maakt als consument kan je zelf een bescheiden bijdrage leveren aan hoe het anders kan. De ultieme wens van een boer is om onze passie door te geven aan de volgende generaties, maar dan dragen we best beter zorg voor ons klimaat!"

HET GLB WERKT NIET VOOR ONS

Over het nieuwe Europese landbouwbeleid (GLB) is Koen niet te spreken: "Voeding is een fundamenteel recht, niet louter een handelswaar. Winkeliers, verwerkers, iemand die voeding verpakt of winkels belevt... zorgen nog voor meerwaarde, maar alleen maar goederen over de hele wereld slepen, dat creëert toch geen meerwaarde!"

"De subsidies gaan vooral naar de grote industriële bedrijven," beaamt zijn broer Johan. "Niet naar de producenten van kwalitatief voedsel of naar écht respect voor de natuur. Grote winkelketens en aardappelgiganten, zoals Clarebout, kopen overal grond op. Op den duur kunnen wij boeren geen grond meer vinden en worden we verplicht om te werken als arbeiders in

De familie Van Haesendonck: bondgenoot van korte keten.

“Dit kleinschalige familiale model werkt het beste voor ons. We respecteren de grenzen die de natuur ons oplegt.”

grote landbouwfabrieken.” Ook zus Lieve vertelt hoe moeilijk het wordt voor kleine boeren. “Als wij naar de bank willen voor een kleinschalige investering, dan krijgen we die niet. Ook het vele papierwerk vormt een obstakel. Hierin zou de overheid ons veel meer kunnen ondersteunen.”

Het antwoord is volgens Johan eenvoudig: “Dat men ons gewoon betaalt voor kwaliteit!” Maar boeren hebben weinig onderhandelingsruimte over de prijzen. “Wij boeren zitten als konijnen voor een lichtbak,” vult Koen aan. “Wij willen ons werk goed doen, maar de politici moeten dat ook doen, namelijk een beleidskader scheppen waarbinnen wij ons beroep kunnen blijven uitoefenen.”

KORTE KETEN

Hun hoevewinkel biedt een oplossing door het herverbinden van burgers en boeren. Koen ziet ook veel voordelen in de rechtstreekse samenwerking met andere boeren. “Je bent zeker dat je altijd dezelfde kwaliteit krijgt en je kunt met elkaar praten, als er overproductie is, zoek je samen een oplossing.”

Lieve vindt het vooral fijn om waardering te krijgen voor hun producten. “Dankzij de rechtstreekse verkoop kunnen wij content zijn, als onze klanten content zijn.” Gevraagd naar de avocado’s in de hoevewinkel, legt Koen uit dat deze geleverd worden via hun partner in Spanje, een historicus die daar door corona strandde en er verliefd werd. “Het is niet altijd gemakkelijk om duurzaam te handelen. Zo raken mandarijnen die niet gewaxt zijn moeilijk verkocht, omdat ze minder glanzen. Winkeliers proberen dit op te lossen door ze meer te belichten in de winkel, maar het is vooral onze houding rond voeding en de hoge esthetische eisen die we stellen die moeten veranderen,” legt Koen uit. “Wij hopen dat we onze klanten blij kunnen maken met appelsienen met een echt verhaal erachter. Niet alleen een goed product, maar ook een goed verhaal van hoe de productie verliep. Zodat de mensen met een goed gedacht in hun bed kunnen kruipen.”

GRONDGEBONDEN VARKENS, EERLIJK VLEES

de familie Martens hoeveslagerij Mattes in Alken

Terwijl de grondloze varkenssector weer in grote crisis verkeert, gaat familie Martens zijn eigen weg, verbonden met de eigen grond. Vader Gaston Martens legde stevige fundamenten en nu draaien drie van de vijf zonen, Wouter, Ruben en Robrecht, mee in het bedrijf.

De Martenshoeve is een varkensboerderij, gecombineerd met akkerbouw. Ze verzorgen er 80 zeugen en hun nakomelingen; in totaal tussen de 800 en 1000 varkens. Ruben: "Het voeder wordt voornamelijk op de eigen akkers geteeld: maïs, gerst en tarwe. Om voldoende eiwit te hebben, wordt ongeveer 15 % overzees sojameel bij gevoerd. Het leeuwendeel van de voeders komt van de eigen 50 hectare; 35 hectare in eigendom, 15 ha in pacht." Het bedrijf mengt dagelijks zelf de voeders en de mest wordt op de gronden uitgereden.

Zes jaar geleden startte de familie met een eigen hoeveslagerij, 'Mattes'. Wouter: "Dat is niet evident, want het slachten in België is nu op industriële schaal georganiseerd. Er moet twee keer per week over en weer naar het Geelse slachthuis gereden worden, wat heel wat stress en ongemak voor de dieren meebrengt. Wekelijks worden zo 15 à 20 varkens geslacht. Een droom is dat de wetgeving verandert, zodat er op het eigen bedrijf kan geslacht worden. Dat betekent minder stress voor de dieren en minder voedselkilometers."

Die beperking van voedselkilometers is de familie erg dierbaar. Daarom hebben ze nu twee winkels dichtbij de klant: op de hoeve in Alken en in Hasselt. Binnenkort starten ze met een derde winkel in Sint-Truiden. Eén van de zonen staat ook tweemaal per week op de markt in Hasselt en één keer per week in Herk-de-Stad. Ondertussen is het de grootste hoeveslagerij van Limburg. Naast de drie zonen die het bedrijf verder uitbouwen zijn er ondertussen ook een tiental personeelsleden.

De familie Martens
bondgenoot van lokale
economie

“het voeder voor onze varkens wordt voornamelijk op eigen akkers geteeld: maïs, gerst en tarwe”

TUSSEN IDEEAAL EN PRAKTIJK

Sigrid van der Auwera CSA De Klepper in Meise

Sigrid en Dave, de bezielers van CSA De Klepper, zijn overtuigd: “We boeren best op een agro-ecologische manier”. Maar tussen ideaal en praktijk staan praktische bezwaren in de weg.

Zeven jaar geleden was De Klepper in Wolvertem nog een van de eerste zelfvoogstboerderijen in de rand rond Brussel, maar intussen zit ‘Community Supported/ Shared Agriculture’ in de lift. Samen met haar partner Dave teelt en kweekt Sigrid Van der Auwera biologisch voedsel voor de gemeenschap rondom de boerderij. De leden leren milieuverantwoord te eten: “Ze eten in de maat van de seizoenen en kijken niet verbaasd van een kromme komkommer.”

Sinds 2014 is De Klepper gegroeid van 0,5 hectare met groenten voor 40 gezinnen tot 3,5 hectare met groenten, fruit voor een 140-tal gezinnen. “Dat is ongeveer het maximum aantal leden,” zegt Sigrid, “anders kan ik geen band onderhouden met iedereen.” Daarom zoekt De Klepper steeds naar een ruimer aanbod voor hun bestaande leden, zo creëren ze meer verbinding en dat is juist het opzet van CSA. Maar het is ook een diversifiëring van de inkomsten

Naast groenteteelt zijn er boomgaarden en fruitstruiken bijgekomen en er lopen al kippen en een paar schapen rond. Vanaf 2022 komt er nog extra grond bij, waar ze vooral meer dieren zullen kweken en bomen aanplanten. Die bomen brengen schaduw voor onze schapen en hun wortels zorgen voor het bodemleven. De mest van de dieren gebruiken we bij onze teelten. Zo wordt de boerderij niet alleen gemeenschap van mensen, maar ook een ecologische gemeenschap van dieren en planten die met elkaar interageren, met de bodem als sluitstuk van een gezonde boerderij.

Sigrid zou graag nog verder gaan met agro-ecologische principes, maar de werkdruk is al erg groot. Als boer is je werk immers nooit klaar. Dat zorgt ervoor dat er minder tijd overblijft om verder te studeren of om te experimenteren.

Sigrid voelt al heel wat waardering voor het CSA-concept als alternatief voor de lange keten in de samenleving, maar net zoals bij de meeste relevante beroepen krijgen agro-ecologische boer.inn.en weinig financiële erkenning. Of de overheid extra zou moeten tussenkomen met subsidies weet Sigrid niet. “Eigenlijk is het toch vreemd dat we de echte waarde van ons eten niet moeten betalen”. De financiële steun naar industriële landbouw zou in de eerste plaats moeten verminderen.

Daarnaast zou het landbouwbeleid ook aandacht moeten hebben voor agro-ecologisch onderzoek en vorming vindt Sigrid. “Zo zouden boeren echt ondersteund worden in hun zoektocht naar beter boeren.

Sigrid van der Auwera,
bondgenote van
experiment

“Onze csa-boerderij is een gemeenschap van mensen, maar ook een ecologische gemeenschap van dieren en planten”

Boeren is méér dan voedsel produceren

*Diderik Claerebout
De woudezel in Merkem
(Houthulst)*

In de open ruimte van het voedselbos De Woudezel in Houthulst grazen vijftien schapen met hun lammeren. Boer Diderik Claerebout boert er op zes hectares. De Woudezel herbergt naast de graslanden vooral stukjes voedselbos met eetbare planten, een moestuin, een plantenkwekerij voor voedselbossen en eetbare tuinen en een educatieve ruimte. Die veelzijdigheid reflecteert zijn visie op een boerderij. "We telen voedsel, maar we organiseren ook opleidingen over permacultuur en we geven rondleidingen zodat mensen connectie kunnen maken met het platteland." Dankzij de kleinschaligheid kan Diderik inspelen op veranderende omstandigheden.

Als boer hoedt Diderik niet alleen over zijn teelten, maar heet hij ook een ander soort bezoekers welkom: De kamsalamander kan zich thuis voelen in de poelen die Diderik gegraven heeft, een steenuil woont in het bos en allerlei dieren vinden onderkomen in de houtkant.

"Ik vraag me telkens af hoe ik natuur en landbouw kan verzoenen" vertelt Diderik. Inspiratie vindt hij in permacultuur. "De bessenstruiken dragen veel meer vruchten hier in de bosrand dan in een open veld. De bomen zorgen voor een goede waterhuishouding en hun schaduw beschermt de struiken tegen uitdroging."

De wetgeving is echter nog niet aangepast aan een kleinschalig bedrijfsmodel vol diversiteit. Je moet voor al je diverse activiteiten voldoen aan regelgeving die voorzien is op grootschalige gespecialiseerde bedrijven. "Vereenvoudig die regels en maak ze op maat van kleinschalige, diverse bedrijven", vraagt de bosboer, met een duidelijke checklist van welke regels je moet volgen en welke ondersteuning je kan krijgen."

De overheid mag volgens Diderik ook meer erkenning geven aan pioniers. Wij zijn bondgenoten van het klimaat, houders van de biodiversiteit, we brengen de landbouw terug bij de mens. Onze experimenten krijgen meer en meer gevolg, maar we moeten het ook zelf kunnen volhouden.

Diderik Claerebout,
bondgenoot van klimaat

“Wij zijn bondgenoten van het klimaat, houders van de biodiversiteit, we brengen de landbouw terug bij de mens. Onze experimenten krijgen meer en meer gevolg, maar we moeten het ook zelf kunnen volhouden.

Kringlopen sluiten

Klaas Devreese Caiphashoeve in Leffinge

Klaas Devreese en zijn vrouw, Teja De Prins, maakten in 2016 de omschakeling naar biolandbouw. "In Nederland was er op dat moment een melkoverschot ontstaan omdat het melkquotum was afgeschaft. Daarom verkoos Friesland Campina om een deel van zijn Belgische boeren, waaronder wij, te bedanken voor bewezen diensten. We stelden ons toen de vraag of we eigenlijk nog melk moesten produceren voor export naar de andere kant van de wereld, terwijl we hier in een heel dure regio wonen qua grond en arbeid. Vandaag produceren we onze biologische melk hoofdzakelijk voor de Belgische markt, wat veel beter past in ons verhaal."

SMAKELIJK VOER

"We hebben goede poldergrond, ideaal om grasklaver te telen als voer voor onze koeien. Daardoor zijn we minder afhankelijk van krachtvoer dan de gangbare landbouw. We beschikken dankzij enkele samenwerkingen over ongeveer 90 hectare waar we ruwvoer op kweken, waaronder 29 hectare weiland waar de koeien en jongvee op grazen. We kweken ook nog voederbieten, een heel smakelijk product voor onze koeien. Verder voederen we ook een restproduct van een lokale witloofboeraan onze koeien,."

Ze proberen zoveel mogelijk voer zelf te produceren of regionaal aan te kopen, maar dat is niet altijd eenvoudig. "We kopen nog hooi, enkele biologische krachtvoerders (zoals maismeel en geplette gerst) en eiwitcorrectors (zoals soja- of zonnebloemschilfers) aan. Soja heeft een heel slechte reputatie, maar het is op zich wel een heel mooi en gezond product als diervoeder. Moeten we dan de soja schrappen en vervangen door bonen waar je dubbel zoveel van nodig hebt? Dat is een moeilijk vraagstuk. Wie weet, als er door selectie vroegere rassen kunnen ontstaan, dan kweken we hier over tien, twintig jaar misschien zelf onze soja."

OERGRANEN

Klaas produceert samen met zijn vader ook enkele hectares oude graansoorten. Dit jaar hebben ze Camp Rémy gezet, een oud ras wintertarwe. Eerder experimenteerden ze ook al met rogge, spelt, emmer en eenkoorn. "De granen kweken we op vraag van een lokale molenaar, de Artemeersmolen in Poeke, en enkele bakkers. Ik had er totaal geen ervaring mee, maar was er wel heel nieuwsgierig naar."

"Quinoa en amarant hebben we ook nog geprobeerd, maar dat was niet gelukt (lacht). De grond is zwaar en koud hier in de polders, dicht bij de zee. Tarwe valt wel heel goed te telen in de polders. Je hebt er ook stro van en mocht de kwaliteit van het graan tegenvallen om te bakken, dan kan ik het nog altijd gebruiken in het rantsoen van de koeien. Tarwe vormt ook de ideale vruchtafwisseling met grasklaver in de teeltrotatie."

KRINGLOOP

"De kringloop sluiten, begint bij een juiste verhouding tussen het aantal koeien en de hoeveelheid grond," legt Klaas uit. "Niet alleen voor het kweken van ruwvoer, maar ook voor de verwerking van de mest."

Klaas Devreese,
bondgenoot van een
gesloten kringloop

Idealiter heb je ook voldoende grond voor wisselteelt, zoals tarwe. Beter composteren daar zie ik ook toekomst in. Op langere termijn is goed zorg dragen voor je bodem heel belangrijk.”

“Het Mestactieplan houdt te weinig rekening met de biolandbouw en is te veel gericht op intensivering, waardoor we in een vicieuze cirkel terechtkomen. Mest injecteren is bijvoorbeeld heel schadelijk voor de bodem, maar het moet van de Mestbank. Langs de andere kant hebben we heel veel vraag naar biologische stalmest.”

Voor de toekomst zou Klaas graag nog verder gaan met agro-ecologische principes. “We hebben een 100-tal koeien en dat is meer dan genoeg. Als we nog uitbreiden, dan zal het eerder in de vorm van verbreding zijn: Wie weet kunnen we later kaas maken op onze boerderij of een lapje grond voor een pluktuin of CSA voorzien? Of misschien werken we wel samen met een groenteteler om onze teeltrotatie nog te verbeteren? We hebben al 400 meter aan heggen en een 50-tal hoogstamfruitbomen aangeplant, maar ook agroforestry wil ik graag verder uitbouwen.”

KOEIENBOERTJES

Klaas is gepassioneerd door boerennatuur, maar wat met de klimaatimpact van het methaangas dat koeien, onder meer via boertjes, uitstoten? “Het is goed dat daar onderzoek naar gebeurt, maar langs de andere kant zijn koeien in de wei wel zeer nuttige dieren, die voor de mens onverteerbaar gras omzetten naar dierlijk eiwit, melk en vlees en die daarnaast ook mest leveren voor betere akkers. Dankzij begrazing blijven waardevolle graslanden behouden en kan koolstof opgeslagen worden in de bodem.”

Mocht ik een nieuwe stal zetten, dan zou ik wel willen investeren in bijvoorbeeld het scheiden van de urine en de vaste mest, zoals vroeger, zodat er minder methaangas gevormd wordt. Maar wat gaan we anders doen? Alle koeien permanent op stal zetten, met filters erop? Zo wil ik geen boer zijn hoor!”

3 pijlers voor het Europees landbouwbeleid

Stem het GLB af op de Europese Farm-to-Fork Strategie.

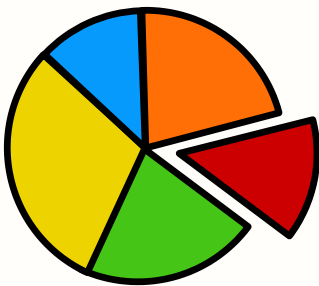
focus op een vermindering met 50 % van pesticidengebruik, voedselverspilling, nutriëntenverlies, Deze F2F strategie is een concretisering van de ambitie uit de Europese Green Deal om tegen 2050 een klimaatneutrale, Europese samenleving te realiseren.

Boeren als bondgenoot

Het Europese GLB-voorstel biedt kansen om de ecologische crisis verder aan te pakken en landbouwers in te zetten als bondgenoot in deze strijd. Voedsel Anders vraagt dan ook dat de EU inzet op de effectieve uitvoering van ecologische maatregelen

Eerlijke verdeling

De Europese GLB-steun moet op een eerlijke manier verdeeld worden en in eerste instantie de landbouwers bereiken die inspanningen leveren om voedsel te produceren op een duurzame en agro-ecologische manier.

**Lees onze volledige beleidsaanbeveling via
[voedsel-anders.be/geef-agro-ecologische-boeren-
de-steun-die-ze-verdienen](https://voedsel-anders.be/geef-agro-ecologische-boeren-de-steun-die-ze-verdienen)**

5 principes voor het Vlaams landbouwbeleid

Gebruik het GLB om herstellende agro-ecologische landbouw met nieuwe verdienmodellen te ondersteunen.

Zet extra in op flankerende maatregelen

Zoals begeleiding en kennisuitwisseling ter bevordering van deze agro-ecologische praktijken en communiceer hierover.

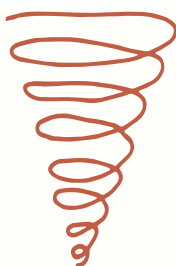
Omarm de nieuwe vormen van de boerenstiel

zoals (jonge) of nieuwe landbouwers die al dan niet deeltijds of samen met andere boeren aan landbouw doen en zorg dat ook deze gedreven en gepassioneerde pioniers financieel gesteund worden.

Zorg ervoor dat onze (waardevolle) graslanden niet verder onder druk komen te staan, door extensivering en goed beheer te stimuleren.

Maak werk van een alternatief voor de zoogkoeienpremie dat echt duurzaam is en benadeel kleinschalige of gediversifieerde landbouw met bijvoorbeeld minder dan 20 koeien niet.

Vermijd dat boeren in een schuldenspiraal terecht komen en help ze – waar nodig – om te desinvesteren en om te schakelen naar een duurzaam bedrijfsmodel.

Boeren Forum

Het Boerenforum is een beweging in Vlaanderen van boerinnen, boeren, landwerk(st)ers en co-producenten die opkomt voor de eerlijke, autonome, solidaire en agro-ecologische praktijken van de boerenlandbouw. Ze organiseert daartoe Boerenfora en andere ontmoetingen waar boeren, boerinnen, en landwerker(st)ers elkaar informeren en inspireren en waar gedeelde opinies en standpunten vorm krijgen. Het Boerenforum geeft klank aan deze opinies op publieke fora. Zo nodigt het samen met partners en netwerk uit om de wereld strijdbaar en hoopvol te beschouwen en vorm te geven vanaf het progressieve boeren erf.

www.wordpress.com/boerenforum - [facebook/boerenforum](https://facebook.com/boerenforum)

Voedsel Anders

Voedsel Anders wil op een positieve, verbindende manier de transitie naar duurzame landbouw en voeding ondersteunen en verdedigen. Zo willen we op een sociaal verantwoorde manier de impact van onze voedselproductie op het milieu aanzienlijk verkleinen. We zijn ervan overtuigd dat een duurzaam landbouw- en voedselsysteem mogelijk is. We vormen een beweging die krachten van diverse partners verenigt, want de transitie in onze maatschappij kunnen we enkel samen mogelijk maken.

We leren organisaties, boeren en andere ondernemers, opiniemakers, overheid en burgers holistisch te denken over landbouw- en voedselproductie. Dat wil zeggen dat we rekening houden met de lange termijn en alles bekijken vanuit het brede geheel met oog voor de verschillende relevante - sociaal, economisch, ecologisch, ... - facetten.

We schuiven zowel wetenschappelijk onderbouwde als praktisch getoetste alternatieven naar voren. We kaarten knelpunten met een constructief-kritische blik aan en stellen haalbare oplossingen voor.

www.voedselanders.be - [facebook/voedselandersVlaanderen](https://facebook.com/voedselandersVlaanderen) - [twitter/voedselandersVL](https://twitter.com/voedselandersVL)

Wervel

Wervel werkt aan een voedselvoorziening die maatschappelijk eerlijk, cultureel ingebed en ecologisch herstellend is.

Wervel ziet voeding als een mensenrecht en ijvert voor democratie in ons landbouw- en voedselsysteem. Wervel verbindt eters en boeren, verwerkers en verdelers die voedsel in eigen handen nemen, om van elkaar te leren. Samen met hen werken Wervelaars aan een voedselvoorziening die maatschappelijk eerlijk, cultureel ingebed en ecologisch herstellend is. Door innovatieve praktijken te ontwikkelen en door opgebouwde kennis te verspreiden, inspireert Wervel het debat over voedselvoorziening.

www.wervel.be - [facebook/wervelvw](https://facebook.com/wervelvw) - [twitter/wervelvw](https://twitter.com/wervelvw)

FIAN

FIAN International is een internationale organisatie die zich sinds 1986 inzet voor het recht op voldoende en voedzaam voedsel voor iedereen. Als lokale sectie ondersteunt FIAN Belgium de strijd voor het recht op voedsel zowel op internationaal niveau, als in België. Dit in samenwerking met boerenbewegingen en alle sociale bewegingen die opkomen voor een transitie naar duurzame voedselsystemen die het recht op voedsel eerbiedigen.

FIAN strijdt VOOR rechtvaardige en lokale voedselsystemen, voedselsoevereiniteit (de controle van gemeenschappen over hun voedsel en grondstoffen) en agro-ecologie. Daarom strijdt FIAN TEGEN de controle door bedrijven over voedselsystemen, de ontmanteling van de mensenrechten, de criminalisering van sociale en politieke strijd en milieu- en klimaatvernietiging.